

กฎการศึกษาธรรม

คือ กู้สังคมไทย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๐ ปี มูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต

๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

กฏการศึกษาธรรม

คือ กู้สังคมไทย

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - ธันวาคม ๒๕๖๘

๒,๐๐๐ เล่ม

- คณะกรรมการมูลนิธิชาตินิยม ป. อ. ปยุตฺโต

พิมพ์เป็นธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม

ในวาระครบ ๒๐ ปี มูลนิธิชาตินิยมฯ ๑๒ ม.ค. ๒๕๖๙

แบบปก: ปญฺจพล จิตติฉันท

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ในโอกาสแห่งการประชุมเตรียมการจัดงานประจำปี ปีที่ ๒๐: ๑๒ ม.ค. ๒๕๖๙ คณะกรรมการมูลนิธิชาตัญญู ป. อ. ปยุตฺโต พร้อมด้วยผู้ติดตามสนับสนุน ได้เดินทางไปเยี่ยมเยือน ณ ที่อาตมาพักพำนักจากอาพาธ และอาตมาได้กล่าวอนุโมทนาแก่คณะกรรมการฯ ที่ได้ดำเนินงานและทำการบำเพ็ญประโยชน์ทั้งหลาย พร้อมทั้งขอให้ทำบุญกุศลสืบต่อไป ในการที่จะช่วยกันส่งเสริมการศึกษาธรรมด้วยการบวชเรียน อันจะเป็นการฟื้นฟูสังคมไทย ให้กลับขึ้นมาสู่ความเจริญพัฒนาต่อไป

บัดนี้ กรรมการมูลนิธิชาตัญญูฯ มีกัลยาณจิตที่จะเผยแพร่ธรรมกถาที่กล่าวนั้นให้เป็นประโยชน์กว้างไกลออกไป ได้แจ้งบุญเจตนาขอพิมพ์ธรรมกถานั้น เป็นธรรมทานเพื่อการศึกษา ในโอกาสแห่งงานทำบุญประจำปี ปีที่ ๒๐: ๑๒ ม.ค. ๒๕๖๙ อาตมาพขออนุโมทนา และได้จัดพิมพ์ธรรมกถานั้น ทำเป็นเล่มหนังสือ ชื่อว่า *กู่การศึกษาธรรม คือกู่สังคมไทย*

ขออนุโมทนากัลยาณจิตของคณะกรรมการมูลนิธิชาตัญญูฯ ในการบำเพ็ญธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรมครั้งนี้

ในศรีสวัสดิมงคลวาระขึ้นปีใหม่ปีนี้ ขอบุญจรรยาแห่งธรรมทานที่บำเพ็ญ จงเป็นปัจจัยนำมาซึ่งความไพบูรณ์แห่งธรรมและปัญญา พร้อมทั้งสัมฤทธิ์ผลอันวยจตุรพิพร ทั้งแก่ท่านผู้บำเพ็ญธรรมทาน และญาติมิตรตลอดจนมวลประชาชน ให้เจริญงอกงามไพบูรณ์ด้วยปีติปราโมทย์ในธรรม มีความสุขสดใส ตลอดปีใหม่ที่มาถึงนี้ และทุกวันเวลาตลอดจิรกาลในเบื้องหน้าสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

ผู้การศึกษาธรรม

คือ กู้สังคมไทย

๑

ประธานคณะกรรมการมูลนิธิชาตินิยม ป. ช. ปยุตโต กล่าวนำ

๑

สัญญาณบอกเหตุร้าย ก็เป็นสัญญาณบอกให้แก้ไข

๔

ทำอย่างไรจะไม่เสื่อมไม่เลวร้าย

พระพุทธเจ้าตรัสให้ไว้แล้ว

๕

คนไทยเคยเก่ง

ถึงกับทำให้สังคมเป็นที่ดำรงพระพุทธศาสนา

๘

ถึงวันนี้ที่มีเรื่องพระเสื่อมแรงร้าย

ประเพณีเสื่อมลงไปถึงขั้นคนไม่รู้จักการบวชเรียน

๑๑

จะไม่เสื่อมได้อย่างไร

แค่บวชเรียนที่มีอยู่แล้ว ก็ยังปล่อยให้เลอะ

๑๓

ทางที่จะแก้ไขฟื้นขึ้นมา ก็ไม่ยากอะไร

แค่ยืนหลักง่ายๆ กันไว้

๑๗

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา มากับงานกู้ชาติ

๒๑

กฎการศึกษาธรรม

คือ กฎสังคมไทย*

นายอานวย จันเงิน

ประธานคณะกรรมการมูลนิธิตาติภูมิ ป. อ. ปยุตโต กล่าวนำ:

วันนี้ นำคณะกรรมการมูลนิธิตาติภูมิ ป. อ. ปยุตโต ที่
ปรึกษา รวมทั้งพระคุณเจ้าที่ท่านได้เมตตามารับฟังผม ณ ที่พัก
ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าพระคุณหลวงพ่อด้วย และทาง
วัฒนธรรมจังหวัด ได้มีข้าราชการจากกระทรวงวัฒนธรรม และผู้ที่
เกี่ยวข้องบางส่วนมาสมทบ

วันนี้ ทุกคนมีบุญ เราได้เดินทางมาถึงที่นี่ ตั้งแต่ตอน ๑๐
โมง ก็มี ๑๑ โมง ก็มี มาชมวิวทิวทัศน์ริมเขื่อนกระเสียว แล้วก็
รับประทานอาหารกลางวัน แล้วก็ประชุมคณะกรรมการมูลนิธิเพื่อ
เตรียมการจัดงานในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๙

ที่ประชุมมีมติโดยสังเขป คือ ในปีนี้ เราจะไม่มีการจัดงานวัน
สุกดิบ คือวันที่ ๑๑ แต่จะจัดในวันที่ ๑๒ โดยรูปลักษณะให้เหลือ
เพียงวันเดียว และจะเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่

* สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตโต) พุทธธรรม แก่คณะกรรมการมูลนิธิตาติภูมิ
และผู้ติดตามสนับสนุน ประมาณ ๕๐ ท่าน โดยมีพระเถรานุเถระ พระสังฆาธิการ ใน
จ. สุพรรณบุรี มาเยี่ยมเยียนด้วย ๗ รูป ณ ที่พักพื้นอาคาร อ. ด่านช้าง ๑๘ พ.ย. ๒๕๖๘
(ผู้ถอดบันทึกเสียง: น.ส. สุกัญญา เรืองชัยไพฑูริย์)

ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ พึงย้ายมาเมื่อปลายสัปดาห์ที่แล้วนี้เอง โดยผู้ว่าฯ คนเก่าย้ายไปอยู่จังหวัดตราด แล้วผู้ว่าฯ จากจังหวัดตราด ก็ย้ายมาอยู่สุพรรณบุรี

ได้ทราบว่าคุณผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีคนใหม่เป็น ผู้ว่าฯ ที่สมถะมาก ทานอาหารมื้อเดียว แล้วดูเหมือนจะเป็นอาหาร มังสวิรัตด้วย แล้วขยันลงพื้นที่เพื่อไปตรวจเยี่ยมประชาชน นี่คือ เท่าที่ทราบเป็นข้อมูลเบื้องต้น เดียวจะให้คุณกอบชัย พลเสน ซึ่ง จะมาทำหน้าที่แทนเฮียไอซ์ (ชูชาติ อินสว่าง) ไปเป็นประธานมูลนิธิ เพื่อการศึกษาของเด็ก ของอำเภอสรีประจันต์เรา ไปกราบเรียนเชิญ ท่านมาเป็นประธานในวันเปิดงาน วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๘

ในวันดังกล่าว นั้น จะมีบรรดาร้านค้าที่แจ้งความจำนง จะ เปิดร้านอาหารเพื่อให้บริการประชาชน แล้วก็ถวายภัตตาหารเพล แต่พระภิกษุสามเณรที่มาร่วมงานด้วยประมาณ ๓๒ ชุ้มด้วยกัน

ส่วนการมอบทุนการศึกษา ก็จะมีทุนของพระภิกษุสามเณร และทุนของเด็กนักเรียน จำนวนปีละประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท โดยประมาณ

ส่วนกิจกรรมการแสดงในปี นี้ ถ้าเราจะมีนะครับ เราจะงด การจัดกิจกรรมการแสดงที่เป็นความรื่นเริง จะเน้นเรื่องเนื้อหา สาระที่แสดงถึงความไว้อาลัยต่อพระแม่ของแผ่นดิน โดยทุกอย่าง จะทำให้เหมาะสม ทำให้งดงามที่สุด

นี่เป็นสาระสังเขป เดียวเราจะประชุมสรุปงานกันอีกครั้ง หนึ่ง ในวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๘ นี้ เพื่อเตรียมวันงานให้เสร็จ เรียบร้อย และพร้อมสรรพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ครับ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) กล่าวธรรมกถา:

ท่านพระเถรานุเถระผู้มีเมตตาอนุทัยทุกท่าน

ขอเจริญพร ท่านประธานกรรมการ มูลนิธิชาติภูมิฯ ท่านอาจารย์อานวย จันเงิน พร้อมด้วยกรรมการ มูลนิธิชาติภูมิ และญาติโยมทุกท่าน

ขออนุโมทนาที่โยมทั้งหลายได้มาเยี่ยมเยียนที่นี่ ถือว่ามีเมตตาระลึกถึงกัน และเป็นโอกาสสำคัญใกล้เวลาที่จะมีงานประจำปีของมูลนิธิชาติภูมินี้ ซึ่งท่านอาจารย์อานวย จันเงิน ประธานปัจจุบันนี้ได้รับเริ่มตั้งขึ้น แล้วก็หลวงพ่อดำเชื้อ ท่านพระครูโสภณสิทธิการ ได้เป็นหลักเป็นประธานให้แก่มูลนิธิชาติภูมินี้ตลอดมาเป็นเวลายาวนาน จนท่านถึงแก่กรรมภาพไป

มูลนิธิฯ ถึงเวลานี้ ก็เรียกว่า เจริญมั่นคงยั่งยืนง ที่เป็นมาอย่างนี้ได้ ก็ด้วยโยมกรรมการทั้งหลาย พร้อมด้วยญาติมิตรมีน้ำใจช่วยกันดูแลบำรุงรักษา และดำเนินการให้ผ่านกาลเวลามาโดยมีกิจกรรมการงานต่างๆ ซึ่งเป็นการทำงานตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งเพื่อสร้างสรรค์บำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ แก่พระศาสนา และแก่สังคมทั่วไป

ทีว่านี้ ก็เป็นเรื่องของงานบุญกุศล ซึ่งได้ผ่านมาเป็นเวลายาวนาน ๒๐ ปี เรียกว่าไม่น้อยแล้ว ถือได้ว่าเจริญมั่นคง

แต่ก็ต้องคิดกันว่าจะทำอย่างไรให้เจริญมั่นคงต่อไป การที่จะเจริญมั่นคงต่อไปนั้น ไม่ใช่เจริญมั่นคงเพื่อตัวเอง แต่คือเจริญมั่นคงในการที่จะทำงานตามวัตถุประสงค์ให้เกิดประโยชน์ เป็นความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนาเป็นต้น ซึ่งรวมมาถึงสังคมประเทศชาตินี้แหละ

สัญญาณบอกเหตุร้าย ก็เป็นสัญญาณบอกให้แก้ไข

การที่มูลนิธิฯ ดำรงตัวยั่งยืนมานี้ ก็ได้ดำเนินงานมาท่ามกลางสภาพที่สังคมประเทศชาติมีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปต่างๆ ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เป็นเรื่องของความเจริญและความเสื่อม

โดยเฉพาะในปีนี้ได้มีเรื่องทางพระศาสนาที่ได้ยินกันทั่วไปหมด ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ดี ถ้าใช้คำพระ ก็เป็นเรื่องบาปร้าย เป็นอกุศลเกิดขึ้นมา ที่ถือว่าเป็นความเสื่อม

ที่นี้ ถ้ามองดูและพูดกันไปในแง่ที่เป็นความเสื่อมนั้น ว่าเสื่อมเสียหายร้ายแรงอย่างนั้นอย่างนี้ อะไรต่ออะไร พรรณนากันไปเดี๋ยวก็จะพากันใจตกใจเสียว่ามีแต่อะไรๆ ที่ร้ายไปหมดทั้งนั้น

เรื่องเลวร้ายความเสื่อมนั้น ถ้าจะมองให้เป็นประโยชน์ มันก็เป็นเครื่องเตือนใจให้ไม่ประมาท ให้คิดแก้ไข เราจะต้องมองไปในแง่ที่ว่าทำอย่างไรจะให้มันเป็นประโยชน์ ตั้งต้นแต่ว่าเราจะต้องมองหาเหตุปัจจัยของความเสื่อมเสียหายความเลวร้ายที่ว่ำนั้น มาตรวจตรากันดู จับเหตุปัจจัยให้ได้ แล้วก็พยายามแก้ไข

ที่นี้ก็ดูเหตุปัจจัยว่าทำไมมันจึงได้เสื่อม แล้วทำอย่างไรจะแก้ไข ทำให้มันเจริญดีต่อไป ให้ได้สัญญาณที่เราจะต้องเอาใจใส่จับจุดในการที่จะแก้ไขกันไป

เรื่องของพระศาสนานี้ เมืองไทยเรามองเห็นเป็นความเจริญกันมาก ดูให้ดี ที่ว่าเจริญกันในตอนหลังๆ ใกล้เคียงๆ นี้ มันออกไปทางวัตถุนิยมมาก วัตถุสะสมทรัพย์ไปหมด วัตถุอาหารามใหญ่โตโอฬาร แล้ววัตถุก็ออกไปทางเงินทองด้วย ร่ำรวยกันนักหนา

แต่ความเจริญทางวัตถุนี้ มาถึงระดับหนึ่ง มองในแง่หนึ่ง มันกลายเป็นเรื่องของความเบ่งบานโป่งพองออกไป พอโป่งพองมากๆ ก็เตรียมระเบิด พอระเบิดมันก็คือพัง หรือว่ามันเบ่งบานออกไป พอบานเกินไป ก็ร่วงโรย แล้วก็หล่นลงหายไป

ฉะนั้น ต้องระวัง เพราะส่วนที่เห็นเป็นความเจริญเหล่านั้น มันกลายเป็นสภาพของเปลือกไป ส่วนเนื้อตัวสาระข้างใน ถ้าไม่ระวังไว้ เนื้อข้างในจะหายหมดไป เหลือแต่เปลือกไว้รอดกัน

ทำอย่างไรจะไม่เสื่อมไม่เลวร้าย พระพุทธเจ้าตรัสให้ไว้แล้ว

พระศาสนานี้ ที่จริงเนื้อแท้เป็นเรื่องนามธรรม ฉะนั้นจะต้องระวังให้ดีว่า ทำอย่างไรจะให้เนื้อตัวแก่นที่แท้ยืนยงคงอยู่ได้

เนื้อตัวแก่นแท้ส่วนที่เป็นหลักนั้น ก็อยู่ที่พระธรรมวินัย แล้วก็อยู่ที่สภาพของบริษัท ๔ ที่จะรู้เข้าใจและประพฤติปฏิบัติดำรงอยู่ในธรรมวินัยที่เป็นหลักของตนนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตั้งแต่ในคราวที่จะปรินิพพานแล้ว พระองค์ตรัสเตือนไว้ถึงกับย้ำเน้นว่า ถ้าบริษัท ๔ ยังรู้เข้าใจยังเป็นยังทำยังปฏิบัติอย่างนี้ๆ อยู่ คือพระศาสนาอยู่ในเนื้อตัวของพุทธบริษัทแล้ว พระองค์จึงจะปรินิพพานได้

พระพุทธเจ้าตรัสเป็น ๓ ข้อใหญ่ แจกแจงเป็น ๔ ข้อย่อยว่า ถ้าบริษัท ๔ ยังไม่มีคุณสมบัติครบตามนี้ พระองค์ก็ยังไม่ปรินิพพาน แต่เมื่อใดพุทธบริษัท ๔ นั้นมีคุณสมบัติครบ ๓ ข้อใหญ่ที่แยกเป็น ๔ ข้อย่อยนั้นได้ พระองค์ก็จะทรงปรินิพพาน

มารมานิมนต์ทวงให้ปรีนิพพาน ก็ตรัสอย่างนี้ จนกระทั่งครั้งสุดท้าย ก็ทรงยอมรับตามที่มารมาทวงนั้น อ้อ! บริษัท ๔ นี้ มีคุณสมบัติพร้อมตามที่ตรัสไว้นั้นแล้ว เรืองกายว่า เป็นทายาทดำรงพระศาสนาต่อไปได้ พระองค์จึงทรงปลงพระชนมายุสังขาร ตรัสว่าจะปรากฏชันธปรีนิพพานในเวลาต่อจากนั้น ๓ เดือน

หลัก ๔ ข้อนี้จะต้องถือเป็นสำคัญ ที่จริงจะต้องจดจำไว้เตือนใจกันอยู่เป็นประจำเลยทีเดียว ที่ว่านี้ ไม่เฉพาะพระเท่านั้น แต่ทั้งภิกษุและภิกษุณี แล้วก็อุบาสกและอุบาสิกา

ในพระศาสนา นี้ อุบาสกอุบาสิกา นั้นสำคัญมากนะ ก็อยู่ในบริษัท ๔ นี้แหละ ที่ตรัสนี้รวมบริษัท ๔ ทั้งหมด

หลักนั้นเริ่มต้นก็คือ ข้อ ๑. เรื่องของหลักพระศาสนาคือธรรมวินัย ทั้ง ก) ด้านที่ได้เล่าเรียนมีความรู้ จนเป็นพหูสูตเลยทีเดียว แล้วก็ ข) ด้านการประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ที่ว่าเป็นธรรมาวัตรปฏิบัติ นี่คือ ทั้งรู้จริงรู้ดีด้วยตนเอง แล้วก็ปฏิบัติดีปฏิบัติจริงด้วย

แล้วก็ไม่ใช่เฉพาะรู้แล้วปฏิบัติด้วยตนเอง ข้อ ๒. ใหญ่คือ เอาความรู้ที่ปฏิบัตินั้น ไปแนะนำ สั่งสอน บอกกล่าว คือเผยแผ่ธรรม ตั้งแต่แนะนำสอนกันในครอบครัวและคนใกล้ชิด ให้รู้เข้าใจ ก็จะทำให้พระศาสนาเย็นงอยู่ได้

ตัวเองรู้เข้าใจ-ปฏิบัติได้แล้ว ก็บอกเล่าสอนคนอื่นให้รู้เข้าใจ แล้วประพฤติปฏิบัติถูกต้องไปด้วย จนรู้เข้าใจและทำได้กันไปทั่ว

แล้วข้อ ๓. ใหญ่ หรือย่อเป็นข้อ ๔. ว่า ถ้ามีการพูดอ้างสั่งสอนอะไรนอกธรรมวินัย ที่เรียกว่า ประปาต เป็นคำสอนปลอมอะไรพวกนั้น ก็สามารถชี้แจงแก้ไข จะเรียกว่าปราบก็ได้ คือให้เจียบหายหมดไปได้ ทำได้สำเร็จ

ที่ว่ามานี้เป็นหลัก คือเข้าไปถึงเนื้อตัวของธรรมวินัย และการประพฤติปฏิบัติของคน แล้วก็มีใจใส่ใจในการที่จะเผยแผ่สั่งสอนธรรม และรักษาเนื้อแท้ความถูกต้อง

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนี้ก็ได้รับเจริญมั่นคงมานานแล้ว ในแง่ของเนื้อหาสาระนั้น เป็นแก่นเป็นแกน ส่วนวัตถุ ภูมิวิหาร ในวัดวาอาราม ก็เป็นส่วนเป็นเครื่องประกอบ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของพระ เป็นที่ศึกษาที่สั่งสอนธรรมสอนวินัย เป็นที่คนทั่วไปมาหามาฟังมาเรียนธรรม

แม้แต่ที่ได้ทำวัด ทำอะไรๆ ในวัด ให้ใหญ่โตโอฬารสง่างามมากมายนั้น ก็มุ่งไปที่ตัวคน เข้ามาในจิตใจนั้นแหละ เช่นว่าให้เป็นเครื่องเสริมศรัทธา น้อมนำจิตใจให้ศรัทธา ให้มีความชื่นชมเลื่อมใส จิตใจจะได้เกิดปสาทะ แล้วก็เข้ามาหาธรรมะ จุดหมายที่แท้ก็อยู่ที่จะให้เข้ามาหาธรรมนั้นแหละ

แต่ไปๆ มาๆ ที่ว่าเลื่อมใส ได้แค่ชมความโอฬาส่ง่างามเสร็จแล้วใจไม่มาหาธรรม แล้วก็เลยอยู่กันแค่ว่า โอ้! ใหญ่โตดีเหลือเกินนะ กลายเป็นว่าได้แค่อดสวยอดไว้อวดใหญ่อดโตกันไป เอาแค่โก้เก๋ ไม่น้อมจิตน้อมใจเข้ามาสู่ธรรม

แต่ก่อนนั้น ท่านว่า ได้เห็นวัดเป็นทัศนียภาพ เป็นรมณียภาพแล้วใจก็น้อมเข้ามาหาธรรม แต่เวลานี้ เห็นสง่างามแล้วไม่ได้นึกไปที่ธรรมะ แต่นึกไปที่เงินทอง ก็เลยกลายเป็นความเลื่อม

เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่จะต้องเตือนใจกันแล้วละ ให้คิดแก้ไขฟื้นฟูธรรมขึ้นมา

ที่นี้ ญาติโยมนี่ก็เป็นพุทธบริษัทส่วนสำคัญ เมื่อแรกที่พระพุทธานุศาสนาดูเผยแผ่ออกไปจะดำรงมั่นคงนั้น ความเข้มแข็งก็อยู่ที่ฝ่ายบรรพชิต คือ พระสงฆ์ ได้แก่ภิกษุ แล้วภิกษุณี และขยายแพร่ไปในหมู่อุบาสกอุบาสิกา จึงเรียกว่าพระพุทธานุศาสนาเจริญมั่นคง

ที่นี้ ในบางสมัย ฝ่ายภิกษุ และภิกษุณี ก็เสื่อมลงไปได้ แต่ในเวลานั้น ฝ่ายอุบาสกอุบาสิกาจะต้องเข้มแข็ง ต้องเป็นผู้ที่ช่วยพื้น ไม่ใช่จะพลอยเสื่อมตามไปด้วย ก็แปลว่าจะต้องช่วยกัน เป็นเรื่องของพุทธบริษัท ๔ ที่จะช่วยกันพื้นผู้ดำรงพระศาสนาไว้ อย่างสถานการณ์ร้ายในเวลานี้ ก็เป็นเครื่องเตือนใจอย่างนั้น

คนไทยเคยเก่งถึงกับทำให้สังคมเป็นที่ดำรงพระพุทธานุศาสนา

ที่นี้ก็มานึกถึงว่า ในเมืองไทยเรา นี้ สภาพที่เป็นเนื้อตัวของพระพุทธานุศาสนา คืออะไร อยู่ตรงไหน และเป็นอย่างไร เราจะไม่ดูอยู่แค่เปลือกที่ช่วยหุ้มไว้ข้างนอก

บอกแล้วว่า เนื้อตัวของพระพุทธานุศาสนา คือธรรมและวินัย นั้น อยู่ที่ตัวคน อยู่ที่ตัวพระ อยู่ที่ตัวโยมนี่เอง

สภาพหนึ่งที่นึกได้ ก็คือ พระกับโยมนั้นเคยถึงธรรมถึงวินัยด้วยกัน ขอให้ดูว่า พระพุทธานุศาสนาในประเทศไทยนี้ ที่เจริญมาในอดีตจนมีอยู่ได้ในปัจจุบันนั้น บรรพบุรุษทำมาได้เก่งได้ไกลได้ลึกขนาดไหน ทำกันจนกระทั่งว่าพระพุทธานุศาสนานั้นได้เป็นเนื้อเป็นตัวอันเดียวกับสังคมไทยนี้เลย อย่างที่ได้เกิดเป็นประเพณีขึ้นมา เรียกว่า ประเพณีบวชเรียน

ดูซิ พระเป็นภิกษุบริษัท เป็นฝ่ายบรรพชิต ก็บวชอยู่วัด เล่าเรียนปริยัติ และปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา กันไป แล้วฝ่ายโยมเป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็อยู่บ้านอยู่เรือน ประพฤติดีมีศีล รักษาอุโบสถ ทำบุญ ปฏิบัติธรรมอะไรๆ ก็ว่ากันไป

ที่นี้ พระและโยมนั้นร่วมกัน ก็อยากให้ทุกคนในสังคมในบ้านในเมืองนี้ ได้รู้เข้าใจประเพณีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา รู้บุญรู้ธรรมกันโดยทั่ว และให้เจริญไปตามวัย ก็มีการเอาเด็กไปบวชเณรกันตามโอกาส ตั้งแต่อายุ ๗ ขวบขึ้นไป

แล้วไม่แค่นั้น ก็พัฒนากันมาจนกระทั่งเกิดเป็นประเพณีว่า คนหนุ่มอายุ ๒๐ แล้ว ทุกคนก็จะมาบวชเรียน อยู่วัด ฝึกศึกษาในศีลในธรรมในปัญญากัน อย่างน้อยก็พรรษาหนึ่ง ๓ เดือน จบพรรษา อยู่รับกฐินเสร็จแล้ว จึงสึกกันไป ถ้าอยู่ต่อไป ก็ถือว่ามีบุญ หรือจะอยู่ต่อไปไหม ก็พูดกันว่าแล้วแต่บุญ คือถ้ามีบุญ ก็อยู่ต่อไป สมัยก่อนก็ว่าอย่างนั้น ก็คือบวชอยู่กันไปตามกำลังศรัทธาเท่าที่มีกำลังความพร้อม ก็อยู่กันมาถือปฏิบัติต่อกันไปอย่างนี้

การบวชเรียนที่จริงจังที่ถึงกับได้เป็นประเพณีนี้ เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอย่างสำคัญ และดำรงรักษาสังคมให้สูงขึ้นมั่นคง เพราะมันหมายความว่า พระพุทธศาสนาได้เข้าเป็นเนื้อเดียวกับสังคม หรือก็คือคนทุกคนนี้ เอ้อ! เด็กโตเป็นหนุ่มขึ้นมา จะไปครองเรือน จะเป็นผู้ใหญ่ในสังคม ก็มาบวชก่อนนะ ได้มาเรียนรู้ให้เป็นคนดี รู้จักดี-ชั่ว ถูก-ผิด มีความรับผิดชอบ ไปเป็นบัณฑิต เป็นสัปบุรุษได้ ทำให้สังคมมีพระพุทธศาสนาเป็นเนื้อตัวไปเลย

ที่ทำกันมาได้ถึงขนาดนี้ ก็ต้องสรรเสริญว่า บรรพบุรุษไทยนี้เก่งจริงๆ มีความเป็นพุทธศาสนิกที่มั่นคงลึกซึ้ง สามารถทำได้ประสบความสำเร็จถึงกับให้สืบสายกันมาจนเป็นประเพณีไปได้

แต่มาถึงสมัยนี้ หลายปีแล้ว ตั้งแต่ราว ๕๐ ปีมานี้ อาตมาได้สังเกตดูใกล้ๆ ในกรุงเทพฯ เมื่อราว ๕๐ ปีก่อนนั้น เราก็นึกหวังว่า เหนือ! การบวชเรียนเป็นอย่างไร?

ตอนนั้น คนที่บวชเรียน ๓ เดือน หายากแล้ว เหลือเดือนหนึ่ง ที่บวชครึ่งเดือนจนกระทั่ง ๗ วัน ก็มี แต่ยังน้อยหน่อย ก็เอาละ เดือนหนึ่งก็ยังมี เพราะเวลานี้ ทุกคน ทั้งสังคมได้เปลี่ยนแปลงพลิกผันไป คนพูดกันว่าบ้านเมืองเจริญขึ้น อารยธรรมสมัยใหม่เข้ามา ชีวิตที่เป็นอยู่อาชีพการงานไม่อำนวยในการที่จะมาใช้เวลาบวชในช่วงเข้าพรรษา อะไรอย่างนี้ ก็เลยต้องบวชสั้นลง

แต่ที่นี้ มันไม่ใช่บวชสั้นลงคงที่อยู่แค่เดือนหนึ่ง แต่มันเสื่อมลงไปเรื่อย คนที่ไม่บวชเลย หรือถึงกับไม่เอาใจใส่ไม่คำนึงเลย ก็มีมากขึ้น เมื่อถึง ที่ว่า ๕๐ ปีมาแล้วนั้น ก็เคยดู โอ้! ขนาดวัดหลวงบางวัด ท่านบอกว่า ของท่านนี่ในพรรษาไม่มีพระใหม่สักองค์ มีแต่บวชนอกพรรษา อย่างที่ว่าเดือนหนึ่ง หรือครึ่งเดือน คือ ๑๕ วัน จนกระทั่งเหลือแค่ ๗ วัน

เรื่องที่ว่าเสื่อมกันลงไปในนั้น เป็นกันจนกระทั่งว่าคณะสงฆ์ถึงกับทำประกาศอะไรออกมาบอกว่า ในการบวชเรียนกันนี้ ขอให้บวชอย่างน้อยเดือนหนึ่ง หรือ ๑๕ วัน แต่ก็ไม่สำเร็จ ตอนหลังๆ นี้ ไม่ได้ยินแล้ว ประกาศนั้นเหมือนกับจางหายไปเฉยๆ คนไม่เอาใจใส่กันแล้ว

ถึงวันนี้ที่มีเรื่องพระเสื่อมแรงร้าย ประเพณีเสื่อมลงไปถึงขั้นคนไม่รู้จักการบวชเรียน

เวลานี้ การบวชเรียนยิ่งเสื่อมลงไปๆ แม้แต่ในถิ่นนี้เอง ที่มีพระมีวัดมากมาย ตามโยมบางท่านที่ถึงขั้นเกือบจะเป็นผู้เฒ่าแล้ว ซึ่งเป็นผู้ใหญ่อยู่ในถิ่นที่นับว่าเจริญนี้ ท่านตอบว่า ท่านไม่รู้จักคำว่า “บวชเรียน” อ้าว! อะไรกัน ถึงขนาดนี้ ก็คือเสื่อมหนักหนา เสื่อมแทบจะสิ้นแล้วนะ

คนถิ่นนี้ แม้แต่ผู้ใหญ่ รู้จักและได้ยินแต่บวช ไม่รู้จักบวชเรียน และบวชในถิ่นนี้ ก็เหลือแค่ ๓ วัน ๗ วัน นี่มีถึงขนาด ๓ วันแล้ว บวชแก้บนเท่านั้นเอง เอาละนะ ๓ วัน ๗ วัน

แล้วก็ไม่ใช่แค่นั้น ที่ว่า ๓ วัน ๗ วัน ก็ยังได้บวช แต่ที่สำคัญ บวชแล้วไม่รู้จะทำอะไร บวชไปอยู่ในวัดเฉยๆ พอครบ ๓ วัน ๗ วัน แล้วก็สึก ไม่รู้ว่าบวชไปทำไม คำว่า “บวชเรียน” ก็ไม่รู้จัก

การที่บวชแล้วไม่ได้เรียนอย่างนี้ ต้องเรียกว่า **จบกัน** มันก็จะหมดนะสิ มาถึงขั้นที่บวชทำไมก็ไม่รู้กันนี้แล้ว ก็ต้องบอกว่าเสื่อมอย่างร้าย ต้องเรียกว่าคือเสื่อมสลายกันไปเลย ทั้งการบวชก็เสื่อม สังคมก็เสื่อม วัดก็เสื่อม เสื่อมกันไปหมด

ประเพณีดีงามที่บรรพบุรุษสร้างไว้เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เป็นพุทธศาสนิกชนจริงๆ คือ วัตรวินัย แล้วก็ประพฤติปฏิบัติได้ อย่างน้อยก็ในระดับที่ว่า แม้จะเป็นชาวบ้านอยู่ในสังคม ก็ประพฤติปฏิบัติตน เป็นคนมีศีลมีธรรมในระดับที่ควรแก่ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ของประเทศ ของสังคม อย่างที่วามานี้

เมื่อคนสมัยนี้รักษาสืบทอดประเพณีที่ดั่งามไว้ไม่ได้ ก็ต้องถือว่าเราคนไทยได้ตกอยู่ในความประมาท จนกระทั่งเกิดความเสื่อมลงมาได้อย่างไรถึงขนาดนี้ คนไทยรักษามรดกที่ดีของบรรพบุรุษไว้ไม่ได้นี่ เป็นความเสื่อมขนาดไหน

อ้อ! ก็อยากจะถามนิดหนึ่งว่า ที่โน่น ทางศรีประจันต์นั้น ประเพณีบวชเรียนยังอยู่กันแค่ไหน? เป็นอย่างไรครับ?

พระ: ถ้าบวชเรียนบาลี ก็จะมีน้อยลงทุกปีครับ

สมเด็จฯ: อ้อ! บวชเรียนบาลีนั่น สำหรับถิ่นแถบนี้ ไม่ว่าอะไร ยกให้เถรไปก็ได้ เอาบวชเรียนของพระใหม่ที่กำลังพูดอยู่นี้

พระ: ถ้าเป็นในพรรษาปีนี้ ทั้งอำเภอ พระใหม่ก็อยู่ที่ประมาณ ๔๐ - ๕๐ ประมาณนี้ครับ

สมเด็จฯ: ที่ว่านี่ คืออยู่บวชเอาพรรษานะ

พระ: ครับ

สมเด็จฯ: อ้อ! ๔๐, ๕๐ องค์นี่ เฉลี่ยวัดละองค์ ไม่ได้นะ (เสียงหัวเราะ)

พระ: ถือว่าน้อยครับ วัดบ้านกว้างมีแค่ ๒ รูปเองครับ

สมเด็จฯ: มี ๒ รูป ก็ยังดี แต่บางวัดไม่มีเลยใช่ไหม?

นี่.. โยมต้องคิดกันแล้ว ถ้าพระพุทธศาสนาจะอยู่ต่อไปนั้น จะต้องช่วยกันฟื้นฟูการบวชเรียนขึ้นมา มิฉะนั้นแล้ว ขอภัยว่า ก็จะมีแต่ความล่มจม นี่มันจะหมดแล้วนะ ตามประเพณีนั้น คนไทย พอเป็นหนุ่ม บวชแล้ว ต่อไปเขาสึกแล้วนี่ เขามีพื้นแล้ว จะไปประกอบอาชีพอะไร เป็นใหญ่เป็นโต ไปเป็นนักการเมือง ไปทำอะไร เขาก็รู้จักพุทธศาสนา รู้จักธรรมบ้าง

แต่ที่เป็นอย่างเวลานี้ ว่าเป็นคนพุทธไทย แต่ไม่มีทุนเลย ไปอยู่ไปทำงานอะไรต่ออะไร พอพูดถึงพุทธศาสนา ไม่รู้เรื่อง อย่างนี้ก็หมดกัน

เพราะฉะนั้น จะต้องช่วยกัน ในเรื่องนี้ ถ้าเป็นไปได้ มูลนิธิ ชาติภูมิฯ จะช่วยได้ไหม? หันมาจับจุดสำคัญอันนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ช่วยกันให้เป็นไปว่า ไม่ใช่มาบวชเฉยๆ นะ นี่เป็น ประเพณีบวชเรียน บวชแล้วต้องเรียน เรียนให้รู้เข้าใจ รู้จักศีล รู้จักธรรม รู้จักเหตุผล รู้จักผิชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบ

จะไม่เสื่อมได้อย่างไร

แค่บวชเรียนที่มีอยู่แล้ว ก็ยังปล่อยให้เลอะ

ในเมืองไทยนี้ สมัยก่อนนั้น การเล่าเรียนศึกษาธรรมวินัย ก็เคยเสื่อมมามากแล้ว อาจจะมีหลายครั้ง ที่เป็นครั้งใหญ่ก็คือ ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาแตก ถูกเผาพินาศ เหมือนเริ่มต้นกันใหม่

เมื่อกรุงเก่าถูกเผา พระเจ้าตากสินมหาราชกู้ชาติกู้แผ่นดินมา แต่อยุธยาสูญสิ้นแล้ว ต้องตั้งกรุงธนบุรีขึ้นเป็นเมืองหลวงใหม่ และเข้าสงครามขับไล่พม่ามากมายออกไป และทรงยกทัพไปปราบหัวเมืองที่หลุดจากอยุธยา คราวหนึ่งเสด็จไปปราบเมือง นครศรีธรรมราช เสร็จแล้วทรงขอยืมพระไตรปิฎกของเมืองนครนั้น บรรทุกเรือกลับมากรุงธนบุรี เพื่อใช้ฟื้นฟูการศึกษาขึ้นใหม่ ทรงให้คัดลอกพระไตรปิฎกนั้นจนเสร็จแล้ว จัดเรือบรรทุกพระไตรปิฎกไปส่งคืนแก่เมืองนครศรีธรรมราชตามเดิม

เวลาผ่านมากกว่า ๑๐๐ ปี จนถึงรัชกาลที่ ๕ สภาพการนับถือพระศาสนาศึกษาธรรมก็ยังแผ่วยงเลือนอย่างมาก

จะเห็นได้จากการที่มีหนังสือนวโกวาทเกิดขึ้น ตามเรื่องว่า ในหลวงรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสต้นเรื่อย ๆ ไซ้ไหม เมื่อเสด็จประพาสไปในถิ่นต่างๆ ก็ได้ทรงทราบสภาพท้องถิ่น และเรื่องราวของประชาชนพลเมืองว่าเป็นอย่างไร

คราวหนึ่ง พระองค์เสด็จไปทางภาคใต้ ไกลออกไปคงจะมาก แล้วก็มีพระราชหัตถเลขามาถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตรัสว่าพระองค์เสด็จไปถึงชนบทห่างไกล แล้วทรงดูทั้งพระทั้งชาวบ้านพูดจาอะไรต่ออะไร ไม่ค่อยจะมีความรู้เรื่องธรรมะ เรื่องพระพุทธศาสนา

พระสั่งสอนชาวบ้านได้แค่เอาเรื่องชาดกมาเล่าให้ฟัง เป็นอย่างเล่านิทาน หรือเรื่องราวเล่าต่อๆ กันมา ไม่ค่อยจะมีเนื้อหาธรรมะอะไรเลย ทำอย่างไร ถ้าจะมีหนังสือที่รวบรวมแสดงธรรมะที่เป็นหลักพื้นฐานๆ ง่ายๆ ให้พระที่อยู่ประจำวัดทั่วๆ ไปจะได้รู้ แล้วนำไปสั่งสอนชาวบ้าน เอาธรรมะแค่พื้นฐานๆ นี้ก็จะดี

นี่ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ตรัสได้ความว่าอย่างนั้น พระองค์ทรงห่วงมานานนักหนาแล้ว แล้วก็นี่แหละเป็นเหตุให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาเรียบเรียงหนังสือนวโกวาทขึ้นมา รวมธรรมะพื้นฐานๆ ง่ายๆ แล้วก็พระวินัยด้วยนะ แถมมีคิหิปฏิบัติ คือหลักความประพฤติ หลักการครองชีวิต สำหรับชาวบ้านทั่วไป พระจะได้มีหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานที่ตัวเองควรจะรู้ และนำไปสอนชาวบ้าน

เป็นอันว่า พระองค์ได้ทรงเลือกไว้ให้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่แทนที่การเรียนรู้ธรรมจะเจริญขึ้นๆ ไปในสังคมไทย หลังจากนั้นไม่นาน มันกลับเสื่อมลง เดียวนี้มันทรุดกว่านั้นจนจะไม่มีเหลือแล้ว เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรเราจะช่วยกันฟื้นขึ้นมา

สมัยโน้นที่เสื่อนัก ยังน่าเห็นใจว่าห่างไกล คมนาคมไม่มี แต่เวลานี้ คมนาคมสื่อสารทั่วถึงจับใจ คนกลับยิ่งห่างไกลความรู้
ที่นี่ ถ้าทางมูลนิธิฯ หรือญาติโยมทั้งหลายจะช่วยกันนี้ เรา
คงต้องคิดหาวิธีว่าจะทำอย่างไรให้

๑. ประคองพยุ่งประเพณีบวชเรียน ใครจะบวชลูกหลาน ก็
ส่งเสริมสนับสนุนกันด้วย

๒. ผู้ที่จะบวชเข้ามานั้น เอาละ จะบวชสั้นๆ อย่างน้อยก็ให้
ได้สัก ๗ วัน อย่าเอาเลยบวชแค้น ๓ วันนั้น มันจะแร้นแค้นไป
หน่อย ได้สัก ๗ วันเป็นต่ำสุด ถ้าดีขึ้นหน่อย ก็ให้ได้ครึ่งเดือน ถ้า
ได้เดือนหนึ่ง ก็ค่อยจะดี

๓. ข้อสำคัญที่สุดก็คือ บวชแล้วไม่ใช่บวชเฉยๆ ต้องได้
เรียนด้วย ให้สมชื่อที่เรียกว่าเป็นประเพณีบวชเรียน

สำหรับข้อ ๓ นี้ อาจจะต้องตั้งหลักขึ้นไว้ว่า แม้จะเป็นวัดเล็กๆ
ไม่ว่าในถิ่นไหน ถึงจะมีพระประจำเพียง ๒-๓ รูป ก็ต้องให้มี
ความรู้ธรรมสามารถสอนพระนวกะที่บวชเรียนในเวลาสั้นๆ ได้

ที่นี่ ก็ต้องเตรียมว่า พระใหม่จะเรียนอะไรกันบ้าง ที่จริง
พื้นฐานเดิมก็พอมืออยู่บ้างนะ ที่บวชเรียนสั้นๆ แค่วัน-ครึ่งเดือน
นี้ แม้แต่นวโกวาทก็จะเกินไปแล้วนะ ต้องมาจัดเตรียมกันให้ดีว่า
จะให้เรียนให้รู้เข้าใจให้ทำอะไรได้บ้าง สนับสนุนพระวัดต่างๆ ที่
ท่านเอาใจใส่งานสอนพระใหม่ ให้พระนวกะได้เล่าเรียน

พระเก่าเองก็ต้องมาคิดกันเรื่องธรรมวินัยที่ควรจะให้พระ
ใหม่รู้ ต้องให้เหมาะสำหรับคนหนุ่มที่จะเป็นพลเมืองของประเทศ
ไทยปัจจุบันนี้

แล้วเมื่อจะสอนพระใหม่นั้น พระเก่าก็ต้องเอาใจใส่ศึกษาธรรมไปด้วย ให้สอนเขาได้ ให้เจริญไปด้วยกัน

การบวชเรียนนั้น ไม่ใช่แค่จะทำให้พระใหม่ คือคนที่บวชใหม่ ได้เล่าเรียนอย่างเดียว แต่มันเท่ากับเป็นเงื่อนไขที่ทำให้พระเก่าที่อยู่วัดนั้น ได้เตือนตัวเอง ที่จะหันมาเอาใจใส่ศึกษาทบทวนธรรมวินัย เพื่อจะได้เป็นครูอาจารย์สั่งสอน ให้พระพุทธศาสนาฟื้นฟูกลับมา ไม่ใช่พินพระใหม่เท่านั้น แต่พินพระเก่า ทำให้พระเก่าไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง ไม่ตกอยู่ในความประมาท

เวลานี้ เหตุด้านหนึ่งที่ทำให้เสื่อม ก็คือ ไม่ใช่เสื่อมเฉพาะคนไม่บวช แต่พระบวชเก่าที่อยู่วัดนั้น เมื่อไม่ต้องสั่งสอน ตัวเองก็ปล่อยตัว ไม่เอาใจใส่ ไซ้ไหม? เมื่อไม่เอาใจใส่ ไม่ทบทวน ก็เสื่อมวินัยอะไรต่างๆ ก็เลอะเลือนไป

ที่นี่ ทั้งที่ไม่เอาใจใส่อยู่นี้ แต่พอจะต้องสอน ก็จะต้องทบทวน จะต้องเอาใจใส่อยู่เรื่อย แล้วก็ทบทวนไป ระวังไป แม้แต่การประพฤติปฏิบัติ พอมีพระใหม่ ญาติโยมก็รู้เข้าใจตามพระใหม่ไปด้วย ก็ทำให้พระเก่าไม่ปล่อยตัวประมาท ต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะให้ดี นี่คือการฟื้นฟูศาสนาในชีวิตจริง ไม่ใช่อยู่กันแค่เรื่องวัตถุมงคลวาทะ ไปรับ ร่มวนกันอยู่แค่นั้น

นี่ถ้ามูลนิธิชาติภูมิฯ มาฟื้นฟูหนุนประเพณีบวชเรียนนี้ ให้มีการบวช แล้วก็มีเรียนจริงจิ่งขึ้นมาเป็นเนื้อเป็นตัว ก็จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศไทยขึ้นมาได้ ฟ้นจากจุดนี้แหละ เห็นว่าดีที่สุดเลย ส่วนต่างๆ ไปก็ทำไปด้วย ไม่ละทิ้ง มิฉะนั้นแล้ว มันจะมีแต่ล้มเลือนเลือนลอย แล้วก็หายหมดไป

อย่างในเวลานี้ พระพุทธศาสนาที่พูดกันมา ก็ได้เป็นอย่างที่ว่านี้ ชักจะเลือนลอยมากแล้วนะ มันไม่อยู่ในเนื้อในตัวแล้ว นี่แหละ วันนี้ได้พบกับโยมทั้งหลาย ก็เลยต้องพูดเรื่องนี้ มาช่วยกันหน่อย มันเป็นเรื่องที่เป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่สังคมไทย จะได้เห็นทางที่จะได้ผลเมืองที่ดี มีความรู้ธรรม ประพฤติปฏิบัติถูกต้อง

ทางที่จะแก้ไขให้ฟื้นขึ้นมา ก็ไม่ยากอะไร แค่ยืนหลักง่าย ๆ กันไว้

เวลานี้ สังคมไทยก็แย่ลงไปเต็มที่แล้ว ได้ยินเด็กหนุ่มสาวเดี๋ยวนี้ ในชนบทไกลๆ เทียบกันแล้ว ถิ่นนี้ยังนับว่าดีหน่อย ไกลออกไป ปัญหามากมาย เด่นเรื่องยาเสพติดที่ตำรวจปราบไม่ไหว เพราะติดยาอยากเสพ เด็กรุ่นหนุ่มสาวลูกหลานทำร้ายพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ถึงกับฆ่าได้เลย นี่คือร้ายนักหนาแล้ว สังคมนี้อย่าได้ประมาทเลยนะ ไม่ใช่เฉพาะศาสนาเสื่อม สังคมนะเสื่อมเต็มที่แล้ว

วันนี้ ก็เลยพูดเรื่องไม่ดี กับโยมที่มาดี โยมมาดีก็ต้องโมทนา โยมมีน้ำใจมาก แต่เมื่อมีเรื่องไม่ดี เราก็ต้องมาพูดกัน เพื่อโยมที่มีใจดีจะได้ไปช่วยแก้ไขเรื่องไม่ดี ให้มันกลับเป็นดี แล้วก็มีพระมาน่าจะทำให้ชื่นใจด้วย จะได้มาช่วยกันฟื้นฟู ถ้ารู้ธรรมดี ก็ช่วยนำทางด้วย อันนี้โยมทั้งหลายเห็นด้วยไหม?

โยม: เห็นด้วย

สมเด็จพระ: เห็นด้วยนะ ช่วยกันเป็นจุดย้าสักหน่อย ให้ถิ่นชาติภูมิฟื้นขึ้นมาเป็นตัวอย่างสักหน่อย แล้วอะไรๆ ก็จะได้ขึ้นมาด้วย

เราช่วยสังคม ช่วยกันทำให้พลเมืองไทยได้มาบวชเรียน รู้ธรรมรู้วินัย พร้อมกันนั้น โยมทั้งหลายก็หันไปกระตุ้นเตือนพระให้ท่านทบทวนศึกษาธรรมวินัย ให้สามารถสอนพระใหม่ให้ได้

ขอยกกลับมาอีกที่ ที่พระพุทธรเจ้าตรัสเตือนไว้ว่า พุทธบริษัท ๔ ถ้าไม่มีคุณสมบัติ ๓ - ๔ ข้อนั้น จะไม่ปรินิพพาน (หน้า ๖)

ใกล้ตัวเข้ามา คือในชีวิตประจำวัน ก็ตรัสไว้ละ พระกับโยมมีหน้าที่ต่อกัน อันนี้ตรัสไว้บ่อย ไม่รู้ว่่าก็แหง ถือเป็นหน้าที่เลยนะ พระศาสนานี้ได้อยู่ได้บนฐานของหน้าที่หลัก หรือความสัมพันธ์พื้นฐานอันนี้ พระพุทธรเจ้าตรัสว่า

คุโณ โณณณิสิตา

ความว่า: ชาวบ้าน และพระ สองฝ่ายนี้ อาศัยซึ่งกันและกัน

หลักอันนี้สำคัญ อยู่ในคาถาที่ตรัสไว้ยาว ให้เรารู้ว่า ฝ่ายโยมชาวบ้านถวายวัตถุามิสทาน เรียกว่า **ปัจจัยทาน** ก็ได้ คือปัจจัย ๔ บำรุงพระสงฆ์ ข้อนี้โยมทั้งหลายยังทำกันอยู่อย่างดี ถึงขั้นพร่ำพร้อมบริบูรณ์เลยทีเดียว

ที่นี้ อีกด้านหนึ่ง คือฝ่ายพระสงฆ์ให้ **ธรรมทาน** อำนวยอวยธรรมคำสอนแก่โยมทั้งหลาย เวลานี้ดูเหมือนจะกลายเป็นว่าไม่ค่อยจะเด่นชัดเท่าไร พระให้ธรรมไม่สมดุลกับโยมถวายปัจจัย

ปัจจัยทาน กับธรรมทานนี้ เป็นหน้าที่ต่อกันในขั้นพื้นฐานของโยมกับพระ ของโยมจะเรียกว่าามิสทาน หรือวัตถุทาน ก็ได้ คือบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ นั่นเอง ส่วนพระสงฆ์ก็บำรุงจิตใจ บำรุงปัญญาของญาติโยมด้วยธรรมทาน คือให้ธรรม อันนี้เป็นหน้าที่ประจำตัวพระทุกองค์ เป็นหน้าที่พื้นฐานก่อนอย่างอื่น แต่เหมือนจะลืมนั่นไปแทบหมด

สำคัญมากนะ เดียวนี้ไม่ได้นึกกันถึงธรรมทาน-การให้ธรรมนี้ ว่าเป็นหน้าที่ประจำตัวของพระ มีอยู่ในพระสูตรและในคาถาที่สำคัญ อย่างโยมทั้งหลายสร้างวัดขึ้นมา พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนโยมทาบอกรับหน้าที่ของพระข้อนี้

หลังจากพระเจ้าพิมพิสารทรงถวายเวฬุวนารามเป็นวัดแรกแล้ว ต่อมา อนาถบิณฑิกเศรษฐีถวายพระเชตวัน สร้างเป็นวัดที่มีเสนาสนะพร้อมบริบูรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสสอนโยมทาบเป็นคาถาขึ้นต้นว่า "สิดิ อุน्हํ ปฏิหนติ" ได้ความว่า คนมีปัญญาสร้างวัดที่อยู่ซึ่งป้องกันหนาวร้อน ฯลฯ ถวายแก่พระสงฆ์ เพื่อให้ท่านมีที่หลักเรือนอยู่เป็นสุข ได้เจริญฌาน เจริญวิปัสสนา "วาสเยตถ พุสฺส เต" ควรนิมนต์พระที่มีความรู้พระธรรมวินัยอย่างดีมาอยู่ บำรุงด้วยปัจจัยสี่ แล้วลงท้ายก็ตรัสว่า "เต ตสฺส ฆมมํ เทเสนติ" แล้วพระพุทธเหล่านั้นก็แสดงธรรมที่บรรเทาปิดเป่าสรรพทุกข์แก่โยมที่สร้างวัด... นี่คือหน้าที่ของพระที่อยู่วัดของโยมถวาย ก็คือแสดงธรรมสั่งสอนญาติโยมให้เขาอยู่ดีมีธรรมมีความสุข (ดู วินย.๗/๒๐๓/๘๘)

ที่ว่านี้ก็เหมือนตอบแทนกัน โยมก็สร้างวัด แล้วก็บำรุงพระด้วยปัจจัย ๔ แล้ว "เต" พระเหล่านั้น "ฆมมํ เทเสนติ" ก็แสดงธรรม นี่คือให้ธรรม "ตสฺส" แก่โยมผู้สร้างวัดนั้น

นี่แหละ พระที่อยู่วัดนั้นมีหน้าที่ โยมสร้างวัดให้อยู่แล้ว ต้องแสดงธรรมแก่เขา ให้เขาอยู่ดีมีสุข แถมลงท้าย ตรัสอีกว่า "ปรินิพพาติ ชนาสโว" เขาจะได้หมดกิเลสเครื่องเศร้าหมองดวงใจ ดับร้อนฉ่ำเย็นเป็นสุข ตั้งแต่ในโลกนี้ นี่แหละคือหน้าที่ของพระที่อยู่ประจำวัด ช่วยใหโยมทั้งหลายได้ธรรมมีความสุขแท้จริง

มิใช่แค่นี้ ยังมีอีก พระพุทธเจ้าตรัส "อาวาสสิกขธรรม" เป็นหลักกำกับไว้ว่า พระอาวาสสิก หรืออาวาสิกะ คือพระประจำวัด หรือพระที่อยู่วัดนั้น ในพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย มักแปลว่า พระเจ้าอาวาส หรือบางแห่งก็แปลว่า พระเจ้าถิ่น จะต้อง มี "อาวาสสิกขธรรม" คือ หน้าที่ หลักปฏิบัติ หรือคุณสมบัติของพระ อาวาสิกนั้น ตรัสไว้ ๑๐ หมวดๆ ละ ๕ ข้อ รวมเป็น ๕๐ ข้อ

อาวาสสิกขธรรมนั้น มีตั้งแต่คุณสมบัติประจำตัว ธรรมที่ จะต้องปฏิบัติต่อตนเอง ต่อวัด ต่อโยม และต่อพระจากที่อื่น ขอยกตัวอย่างธรรมที่จะปฏิบัติต่อโยมคฤหัสถ์ทั้งหลาย นำมาให้นิพนธ์หน่อย เพียงหมวดเดียว แค่ ๓ ข้อแรก (ขจ.ปญจก.๒๒/๒๓๕/๒๙๒)

๑. "อธิศีเล สมาทเปติ" ("อธิศีเลสฺ" ก็ว่า) ขวนญาติโยมทั้งหลาย ให้สมาทานในอธิศีล คือศีล ๕ นั้นแหละ ที่จะพาให้เจริญพัฒนา ในธรรมสูงขึ้น

๒. "ธมฺมทสฺสเน นิเวเสติ" ให้อยู่ในธรรมทัศน์ หรือให้อยู่ใน การมองเห็นธรรม คือให้เจริญปัญญาามองเห็นรู้เข้าใจธรรม ทั้งหลาย ลึกขึ้นไปจนจะแจ้งอริยสัจ ๔

๓. "คิลานเก อุปสงกมิตฺวา สติ อุปปาเทติ" คฤหัสถ์ญาติ โยมเจ็บไข้ เข้าไปเยี่ยมให้สติ

ให้ดูตัวอย่างแค่นี้ก่อน ต่อไปยังบอกให้รู้จักกล่าวกัลยาณ พจน์ พูดจากล่าวธรรมกถาดีงามไพเราะอะไรต่ออะไร ให้โยมรู้ เข้าใจธรรมแยกย่อยละเอียดออกไป แต่ที่ว่าเมื่อกี้ เป็นข้อเริ่มต้นทั่วไปที่สำคัญ ที่จะให้ญาติโยมทั้งหลายรู้จักประพฤติดุปฏิบัติก้าว ขึ้นไปตั้งแต่ในศีล แล้วก็รู้เข้าใจธรรม ประพฤติธรรมอะไรเหล่านี้ ได้แค่นี้ ก็ดีละ

ที่ว่ามานี้คือหลักพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่างพระกับโยม วัดกับบ้านจะต้องอยู่ให้ได้อย่างนี้ก่อน ถ้าได้แค่นี้เป็นพื้นฐานประเทศไทยก็อยู่ดีได้ แต่ในเวลานี้ มันจะหมดฐานแล้วใช่ไหม ถ้าฐานหมดไป ฐานไม่มีแล้ว จะเป็นอย่างไร ก็จบกันไปใช่ไหม ไม่ว่าจะอะไรจะเจริญขึ้นไปสูงใหญ่แค่ไหน ถ้าฐานหมดเป็นอย่างไร มันก็ทรุด มันก็ล้มราบ แล้วก็จมลงไป ก็หมดทั้งนั้นใช่ไหม

พระพุทธศาสนาเวลานี้ โยมว่าเป็นอย่างนั้นไหม เพราะฉะนั้น ต้องทำ ต้องฟื้นขึ้นมาให้ได้ ประเพณีบวชเรียนนี้แหละเป็นหลักประกันสำคัญที่ต้องทำให้ได้ก่อน

ที่อาตมายกเรื่องนี้ขึ้นมาวันนี้ ก็ด้วยเห็นว่า โยมทั้งหลายมีใจเมตตาปรารถนาดีมาที่นี้กัน ก็จึงชวนให้คิดที่จะมาช่วยกันในเรื่องที่สำคัญของพระศาสนาอันนี้

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา มากับงานกู้ชาติ

หน้าที่ หรือวิถีปฏิบัติของโยมทั้งหลาย ต่อพระสงฆ์ ตามหลักทศ ๖ บอกว่า

๑. จะทำอะไร ก็ทำด้วยเมตตา นี่คือ ท่านให้โยมมีเมตตาต่อพระ แม้แต่ธรรมพื้นฐานอย่างนี้ เดียวนี้เราก็อึดจะเพี้ยน เราพูดกันว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาเป็นธรรมของผู้ใหญ่ แต่ในทศ ๖ พระพุทธเจ้าให้โยมคฤหัสถ์มีเมตตาต่อพระ เดียวนี้ ความเข้าใจธรรมะชักจะเลือนรางไป ว่ากันอย่างๆ พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมของผู้มีจิตใจประเสริฐยิ่งใหญ่มาก หลานหลานที่ดีก็มีเมตตา รักคุณตา คุณยาย อยากให้คุณตา คุณยาย มีความสุขทั้งนั้น ทุกคนต้องมีต่อกัน ให้ครบพรหมวิหารทั้ง ๔

โยมทั้งหลายนี้ทำหน้าที่ของกุลบุตรต่อพระ คือ

๑. จะทำอะไรก็ทำด้วยเมตตา
๒. จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา
๓. จะคิดอะไรก็คิดด้วยเมตตา
๔. ไม่ปิดประตูบ้าน คือยินดีต้อนรับ
๕. จัดถวายอาามิสทาน คือปัจจัยสี่

วันนี้ โยมทั้งหลายก็มีเมตตามาเยี่ยมมาเยือนอาตมา ที่นี้บรรดาโยมนั้นก็มีเมตตากว้างออกไป คือมาช่วยกันฟื้นฟูพระศาสนาขึ้นมา ถ้ามีเมตตากุณาถึงขั้นนี้ ก็จะได้อย่างยิ่ง จะเรียกว่า ถวายเป็นพระราชกุศลด้วยก็ได้

เวลานี้ ทั้งในหลวง ร.๙ และสมเด็จพระพันปีหลวง ก็ได้สวรรคตจากไปแล้ว พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติสังคมไว้อย่างยิ่งจริงจัง ได้ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา อุปถัมภ์พระสงฆ์มากมาย ถ้าเราทั้งหลายช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธานุศาสนานี้ได้ จะเป็นการถวายเป็นพระราชกุศลอย่างสำคัญ

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระองค์เองก็ทรงผนวช เรียกว่าเสด็จออกผนวช แล้วในหลวงพระองค์ปัจจุบัน รัชกาลที่ ๑๐ ก็ทรงผนวช เท่ากับว่าในหลวงได้ทรงบำเพ็ญพระราชจริยาเป็นแบบอย่างไว้ในการรักษาประเพณีบวชเรียนนี้ เป็นหลักฐานว่าในสังคมไทยนี้ ตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ลงมา ก็ผนวชบวชเรียนทั้งนั้น

พระเจ้าตากสิน ก็ตาม รัชกาลที่ ๑ ก็ตาม ก่อนที่จะทรงมากู้แผ่นดินสร้างบ้านสร้างเมือง ก็สืบกันได้ว่าทรงบวชเรียนมาแล้ว

พระเจ้าตากสินนั้น พอตั้งกรุงธนบุรีเสร็จ ทั้งที่ยังต้องรบพม่าป้องกันรักษากรุงธนบุรีไว้ พระองค์ก็ตรัสเลยว่า ต้องทำการฟื้นฟูพระศาสนาและการศึกษาไปพร้อมกันด้วย นอกจากไปหาพระมาตั้งเป็นสมเด็จพระสังฆราช หาพระมาอยู่วัดแล้ว งานสำคัญคือฟื้นฟูการเล่าเรียน

ดังที่ตรัสบันทึกไว้ในพงศาวดาร พระเจ้าตากสินทรงเห็นความสำคัญอย่างมากของการเรียนของพระ อยุธยานี้เขาเผาเรียนแล้ว พระไตรปิฎกไม่มีเหลือ ในฐานะที่ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าตากสินทรงทราบดีว่า พระศาสนาจะอยู่ได้ ต้องมีพระไตรปิฎก

พอเริ่มต้น ก็ทรงให้หัวเมืองต่างๆ เอาพระไตรปิฎกที่เขาอาจจะมีอยู่หลายฉบับ แบ่งได้ ก็ให้เขาส่งมาที่เมืองหลวง ที่กรุงธนบุรี พระองค์ก็รวบรวมไว้

แล้วพระองค์ออกไปรบ อย่างที่เล่าไปแล้ว เสด็จนำทัพไปเองถึงนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหัวเมืองใหญ่ทางใต้ พอปราบจับไล่ศัตรูหมดไป ตรวจดูบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว ทำอย่างไร ตรัสว่า เอ้อ.. เมืองนี้มีพระไตรปิฎกเรียบร้อยดีไหม? เขามี พระองค์ก็ทรงขอยืม นี่พระเจ้าตากสินนะ พระเจ้าแผ่นดินไปรบ ก็ทำงานพระศาสนาเพื่อการศึกษาไปด้วย ควบคู่ไปเลย

เออ! เรามีพระไตรปิฎก ฉันยืมนะ ฉันไม่เอาไปเลย ยืมแล้วทรงนำลงเรือขึ้นมาที่กรุงธนบุรี แล้วให้คัดลอก เสร็จแล้วพระองค์ก็ส่งคืน นี่คือพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ใช่เบานะ ทรงเอาพระทัยใส่อย่างยิ่งเลย แล้วพระเจ้าตากนี่ทรงรวมพระไตรปิฎกไว้ได้เท่าไร คงจะมากทีเดียว พอรวมไว้ได้แล้ว ต่อมาสิ้นกรุงธนบุรี

ที่นี้ก็ถึงสมัยกรุงเทพฯ ในหลวงรัชกาลที่ ๑ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขึ้นครองราชย์เรียบร้อยแล้ว ก็จัดสังคายนา นำเอาพระไตรปิฎกที่รวมมานั้น ให้พระมาประชุมกันสอบทาน แล้วก็จารึกเป็นพระไตรปิฎกฉบับของหลวง เช่น ฉบับทองทิพย์ ฉบับทองใหญ่ ฉบับทองอะไรๆ หลายฉบับ

แล้วก็ทรงสร้างหอสมุดเทียบธรรมขึ้นในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก เป็นหลักต่อมาขอให้คิดดู พระเจ้าแผ่นดินของเมืองไทยนี้ ทรงทำกันมาขนาดนั้น

นี่แหละ เดียวนี้เป็นอย่างไร จนถึงเดี๋ยวนี้ ก็ต้องอาศัยพระเจ้าแผ่นดินอีก พอจะมาเข้ายุคปัจจุบันที่มีการพิมพ์หนังสือกันนี้ รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงเริ่มก่อนอีกเหมือนกัน

พระไตรปิฎกนั้น แต่เดิมมาในเมืองไทยนี้จารด้วยอักษรขอม อยู่ในใบลาน ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทรงพระดำริว่า ถึงเวลาที่พระไตรปิฎกจะต้องมาเป็นหนังสือที่คนสมัยใหม่จะได้อ่าน ก็ทรงให้พิมพ์พระไตรปิฎกโดยใช้อักษรไทย นี่เป็นการเริ่มแรกที่จารึกธรรมเป็นอักษรไทย

ในหลวง ร. ๕ เป็นพระองค์แรกที่ได้ทรงให้จารึกพระไตรปิฎกเป็นอักษรไทย ไม่จารึกเฉยๆ นะ เอามาพิมพ์เป็นเล่มหนังสือด้วยเป็นพระไตรปิฎกที่พิมพ์เป็นเล่มหนังสือครั้งแรกของโลก แต่พิมพ์ได้แค่ ๓๙ เล่ม ไม่ครบ ๔๕ เล่ม ขาดปฏิฐาน ซึ่งเป็นคัมภีร์สุดท้ายของอภิธรรมปิฎก รวมแล้วก็มี ๓๙ เล่มอย่างที่ว่า

เป็นอันว่าได้พระไตรปิฎกขึ้นมาเป็นเล่มครั้งแรกนี้ แล้วก็ทรงส่งไปให้ประเทศต่างๆ ให้เป็นหลักในการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

ฝรั่งอย่างสมาคมบาลีปกรณ์ประเทศอังกฤษ ก็ได้พระไตรปิฎกนี้จากในหลวง ร. ๕ ด้วย เวลานั้นฝรั่งกำลังเริ่มรู้จักพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกจากในหลวง ร. ๕ ไปถึงแล้ว นำหน้าเลย อย่างนี้เป็นต้น

นี่แหละ พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงทำให้มาอย่างนี้แล้ว เราจะต้องสืบต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ด้วยประเพณีบวชเรียนเป็นต้นนี้ ให้มันคงยืนยงต่อไป ไม่ใช่เห็นพระพุทธศาสนาแค่เปลือกนอก แต่เนื้อในไม่มีแล้ว

ตอนนี้ เนื้อในทำท่าจะหมด ต้องช่วยกันฟื้นฟูการบวชเรียนศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นมา

เอาละ พุทธียืดยาวแล้ว ก็ขออนุโมทนาโยมทั้งหลายเป็นอย่างมาก ที่ได้มากันในวันนี้ อนุโมทนาอย่างยิ่งทั้ง

๑. น้ำใจ โยมทุกท่านมีน้ำใจงามเป็นบุญกุศล และ
๒. ได้แสดงออกมาทางกายวาจาอีกด้วย

ที่ว่าแสดงออกมาทางกายวาจานั้น ก็ด้วยการทำงานทำการต่างๆ ทำประโยชน์อะไรๆ ที่ทำให้มูลนิธิชาติภูมิฯ นี้ ยืนยงมั่นคงมาแล้ว ก็ขอให้ทำบุญกุศลทั้งหลายกันยิ่งๆ ขึ้นไป ในการที่จะช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้เกื้อกูลแก่สังคมไทย

แล้วก็อนุโมทนาขอบุญกุศลอำนวยให้โยมทั้งหลายได้เจริญงอกงาม มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ยังยืนนานสืบไป

นี้รวมถึงพระสงฆ์ บรรดาพระเถรานุเถระที่มาด้วย ดีแล้ว ตั้งแต่ศรีประจันต์ ถึงอำเภอเมือง สองพี่น้องก็มา อนุโมทนาด้วย ก็ขอบคุณทุกท่าน นี่แหละ เราจะต้องช่วยกันละ ตอนนี้ พระศาสนานี้ อย่าให้ยุบยับยับยับ ต้องให้ฟื้นขึ้นมาให้ได้

เวลานี้ เนื้อตัวของพระพุทธศาสนา ถ้าไม่ถึงกับเลอะเทอะ ก็ดูจะเปื้อนเปรอะ ถ้าไม่ถึงกับหาย ก็คือหด ส่วนเปลือกนั้น มีเยอะ เกินพอเลย ไซ้ใหม่ เพราะฉะนั้น จะต้องฟื้นฟูขึ้นมา

เอาละ ขออนุโมทนาอย่างมาก